

Turkish Studies

Comparative Religious Studies

Volume 14 Issue 3, 2019, p. 537-552
DOI: 10.29228/TurkishStudies.23451
ISSN: 2667-5544
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 21.06.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 10.09.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (22.07.2019)-Referee 2 (23.07.2019)

This article was checked by iThenticate.

İSLÂM DÜNYASININ AKIŞINI DEĞİŞTİREN OLAYLARDAN: HZ. HÜSEYİN (R.A.) VE KERBELÂ ÖRNEĞİ

*Kadri ÖNEMLİ**

ÖZ

Muâviye'nin, oğlu Yezid'e biat edilmesini istemesi pek çok Müslüman gibi Hz. Hüseyin'i de rahatsız etmiştir. Hz. Hüseyin'in Yezid'e biat etmeyip Mekke'ye gittiğini haber alan Küfeliler'den Şebes b. Rib'i ve Süleyman b. Surad gibi bazı ileri gelenler onu hilâfete getirmek için kendisine davet mektupları yazdılar. Bunların davetini olumlu karşılayan Hz. Hüseyin, bir kısım ön tetkiklerden sonra, yakın arkadaş ve akrabalarının itirazlarına rağmen halife olmak için yola çıkmış, Hicri on Muharrem 61/ M. 10 Ekim 680 yılında Hz. Hüseyin henüz Küfe'ye yetişmeden Yezid'in askerleri tarafından Kerbelâ'da durdurulmuş ve Yezid'e biat etme seçeneği dışında bir alternatif bırakmamıştır.

Hz. Hüseyin ile Emevî hükümdarı Yezid'in silahlı güçleriyle Kerbelâ'da adil olmayan, şartlar dâhilinde orantısız bir güç ile savaş meydana gelmiştir. Hz. Hüseyin'in ve yakınlarının şehadetiyle sonuçlan bu olay etkisini bugüne değin devam ettirmiş, dinî ve siyasî olayların başlangıcı olmuştur.

Hz. Hüseyin'in ölümünden sonra adeta İslam tarihinin kırılma noktası oluşmuş, taraftarları kendi aralarında farklı gruplara bölünmüş, mezhep ve tarikatların oluşmasına sebep olmuştur. İslam Mezhepleri Tarihi açısından önemli bir kırılmayı ifade eden Kerbelâ olayında göze çarpan en önemli hususlardan bir tanesi, Küfelilerin bir kısmının pişmanlık duyarak Hz. Hüseyin'in intikamını almak üzere Tevvâbün hareketini başlatmalarıdır. Oldukça büyük bir yankı uyandıran Tevvâbün hareketini, Ehl-i Beyt adına mevcut düzene bir tepki hareketi olarak görmek mümkündür.

Siyasî ve kabilevî etkenlerin bir arada olduğu Kerbelâ olayı ile Müslümanlar büyük acılar yaşamıştır. Bu acıları dindirmenin çaresi,

* Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, E-posta: konemli@harran.edu.tr

olayı yeni olmuşçasına dramatize edip hisleri heyecanlandırıp tazelemek yerine, süreci ve sonuçlarını bir kez daha değerlendirerek, akıl ve nakil ittifakıyla hadisenin sahih kaynaklardan okunarak doğru anlaşılmasına gayret etmek, ifrat-tefritten uzak kalınarak insanların Kerbelâyı anmalarını kendilerine eziyet merasimlerine dönüşmesinden ziyade anlama gayretine girmeleridir. Böyle olduğu takdirde, Müslümanların birlik ve beraberliği sağlanabilir, aksi takdirde günümüz İslâm coğrafyasında Müslüman kanının yine Müslüman eliyle akıtılması yeni Kerbelâ'ların yaşanmasına sebebiyet verir.

Anahtar Kelimeler: Kerbelâ, İslâm, Hz. Hüseyin, Ehl-i Beyt, Birlik ve Beraberlik.

A CASE THAT CHANGES THE COURSE OF ISLAMIC HISTORY: HUSSEIN (HIS HOLINESS) AND THE BATTLE OF KARBALA

ABSTRACT

Muaviye's command that states an obedience to his son Yazid bothered many Muslims including Hussein (His Holiness). Some notable people from Kufe like Şebes b. Rib'î and Suleyman b. Surad who heard that Hussein (His Holiness) would not obey to Yazid and travel to Mecca, wrote letters inviting him to be enthroned as the caliphate. Accepting that invitation after some quests, Hussein (His Holiness) set out to become a caliph despite the objections of his close friends and relatives. On the 10th of Muharram, 61 (Hijri) / 10th October, 680 (AD), Hussein (His Holiness) was stopped by the soldiers of Yazid before he arrived in Kufe. He was given no choice but to obey to Yazid.

In Karbala, under unfair circumstances and through disproportionate forces, a war broke out between Hussein (His Holiness) and the armed forces of the Emevi sovereign, Yazid. The effects of this episode which concluded with the martyrdoms of Hussein (His Holiness) and his companions have continued until today. Therefore, it has been regarded as the beginning of some religious and social events.

The death of Hussein (His Holiness) resulted in a breaking point in the history of Islam since his followers were divided into groups, forming different sects and orders. One of the most remarkable issues in the Karbala CASE, which also reflected an important break in the History of Islamic Sects, was the movement of Tevvabun initiated by some inhabitants of Kufe who felt regret and aimed to revenge on Yazid. The Tevvabun movement, which created great reactions among the public, can be seen as a strong response to the status quo on behalf of Ehl-i Beyt (People of the House).

Muslims experienced great sufferings due to the Karbala case, which included political and tribal factors. To relive these pains, one should try to fully understand the case by reading authentic sources, re-evaluate the process and its results, and avoid exaggeration and underestimate rather than dramatize the episode as if it had just happened, renew the enthusiasm, or transform Karbala commemorations into masochist ceremonies. Unity and solidarity

among Muslims can be ensured by these suggestions. Otherwise, in current Islamic geography, Muslim blood will be shed by Muslim hands and this will cause new Karbala cases.

STRUCTURED ABSTRACT

Scope and Objectives:

In this study, along with the Karbala case, Hussein's (His Holiness) short biography, personality, moral and social life, intellectual framework, and his message are analysed.

Our aim is to contribute to better understand Hussein's (His Holiness) plea through a scientific perspective which is based on primary sources of the History of Islamic Sects. To do so, our research will mainly be centred upon following questions: How did Hussein (His Holiness) behave during rashidun caliphate and Muaviye's twenty-year-long caliphate? Why did he not obey to Yezid b. Muâviye and then go to Kufe? Do the Karbala ceremonies performed in many Islam countries represent Hussein's (His Holiness) ideas?

Theoretical Framework:

The Karbala case is discussed in the sources of Islamic history as well as genealogy books like Belazuri's el-Ensab. In prophetic biography section, the Karbala case is presented in detail. The first person to publish a work about the act of killing is Ebu Mihnef. It is also possible to read about Hussein (His Holiness) and the Karbala case in the Works of Islamic historians such as Taberi Ya'kûbi, İbnü'l-Esîr, İbn Abdirabbih, İbn Kesir, İbn Haldun, Zehebi, Dineveri and hadith scholars like Buhari and Müslim.

There are many studies regarding this case in Turkey. The most remarkable ones of these studies are Adnan Demircan's "İslam Tarihinin İlk Asrında İktidar Mücadelesi" and Ahmet Turan Yüksel's "İhtirastan İktidara Kerbela". On the other hand, there are also many unscientific studies about the Karbala case which are ignored in this study.

Although it is hard to examine the Karbala case in an objective way and draw a conclusion through existent sources, we can still argue that

As a result of the Karbala case and Hussein's (His Holiness) cruel martyrdom, Muslims had great sufferings and unforgettable sorrows. It also led to different outbreaks in the areas of political, religious, social and cultural life of Muslims.

Even though the Karbala case lasted for half a day, it inflicted a deep wound in the hearts of all Muslims from different sects in the stage of history. Its political and social impacts are still felt. Rather than drawing a lesson from, this case has been abused to weaken the unity and solidarity among Muslims. Subsequent generations are accounted for the wrongdoings that happened in the past. Therefore, the unity of Muslims has been damaged, which yielded negative outcomes.

In accordance with the decrees in Quran, those who have faith, are Muslims or included in the Islamic society. Rather than being

obsessed with sectarian fanaticism, Muslims can find a middle ground on the love of Ehl-i Beyt (People of the House) and Hussein (His Holiness). The Karbala case should not be included into the basics of religion nor should it be used for division and discord. Instead, it should be featured through its unifying sense. It should be known that false narratives stem from lack of true knowledge. These accounts and writings cannot be regarded as the reality. These sources are exaggerative and comments are disaffirming each other. Therefore, it is difficult to draw a healthy result. No Muslim is happy about this case nor does he applaud the cruelty. The Karbala case should be examined through mind and science perspectives. Trying to understand rather than commemorate will make the ground for more positive outcomes.

Karbala is a case that deeply saddened all Muslims regardless of Sunni or Shia. These cases should be cleared of sanctity so that a righteous attitude is adopted to know and understand the truth. Particularly, Muslims today should not be separated from each other by not giving rise to discursion. They should not be living in the past, either. Without violating principles of the religion and by allying to Quran, Sunnah and the love of Ehl-i Beyt, criticism and responses should stay within allowed limits. Even though it is not possible to have a satisfying conclusion, reasonable dialogues should be established via objective analyses. The martyrdom of Hussein (His Holiness) and his family and friends should not be examined through sectarian perspectives. Rather, it should be considered as Muslim's common matter and sorrow. For, those who victimized Ehl-i Beyt are rightly suffering in hereafter now. They do not need our attack. However, in return for a temporary torment and inconvenience in Karbala, the victims have reached such a high rank that our minds cannot comprehend.

In Alawi literature (both oral and written), the Karbala case is commemorated with sorrow. On the 10th Muharram, mourning and bereavement become a common tradition. As a sign of loyalty to Hussein (His Holiness) and Ehl-i Beyt, people are fastened. As a result, a literary culture that includes these customs, traditions and actions, has been established through the course of time. To express their condolences, Alawi poets and men of letters recite elegies called *Maktelül-Hüseyn* (The Killing of Hussein). This is important for the continuance of Alawi faith and sectarian unity.

The Karbala case yielded some outcomes regarding the History of Islamic Sects. After this deplorable case that broke out in the history of Islam, the issue of imamate was included in the basics of the religion. Therefore, the Shi'a maintained an identity which included both political and religious dimensions, handled the imamate issue through 12 Imams, kept the issue alive, transformed it into a religious identity, and used it as an argument for discord.

In this study, we do not aim to praise or criticize anybody. We propose to understand and re-evaluate the case. I do not believe that Muslims listen to or understand each other due to ideological divisions and traditional misinformation that stem from Alawi and Sunni discord. In the present world of Islam, in which we smell blood and gunpowder, Muslims are killed by Muslims; we need to raise an awareness about unity and solidarity so that new Karbala cases do not happen.

Apart from the Karbala case, Hussein (His Holiness) should be remembered for his many exemplary and virtuous features such as his understanding of Islam, devotion, determinism, bravery, opposition to cruelty and oppression, and morality. It is not easy to understand those who ignore the Islamic tradition of giving condolences, which last for three days, and continue the mourning for Hussein (His Holiness) by maltreating themselves by chain and dagger with a slogan that includes Ashoura and Karbala. For, we believe that Hussein (His Holiness) is now in the heaven, which spans the earth and sky and has been prepared for those who beware of Allah.

The clash between Hussein (His Holiness) and Yazid (Umayyads) is beyond a political struggle. We should consider this clash as a struggle between religion and nationality. For, Umayyads based the Islamic State on Arab nationality in that era. They damaged the religion by prioritizing nationality to religious effort. On the other hand, Hussein (His Holiness) relied upon religion and struggled with them. But, he remunerated for this struggle with his life.

The reason for the discontinuance of Islamic caliphate through Ehl-i Beyt is not their incapacity but the divine message that reminds them that this world is temporary and deceptive for this noble and exalted generation. Their main duty is to preserve Quran. The sovereignty would make them forget this duty. For, when the sovereignty is waived, one can serve Islam and Quran in a higher rank.

Keywords: Karbala, Islam, Hussein (His Holiness), The People of the House, Unity and Solidarity

Giriş

İslam tarihindeki bazı olayların tesiri gerçekleştiği zamanla sınırlı kalmayıp günümüze kadar devam etmiştir. Müslümanların hayatını derinden etkileyen, 10 Muharrem Cuma 61/10 Ekim 680 tarihinde vuku bulan Kerbelâ olayı bu kabilden kırılma olup bir nevi dönüm noktasını teşkil etmiştir.

Kerbelâ olayı irdelenirken, Arapların içtimaî hayatları, hayat tarzları, kabile anlayışları ve bunların insan üzerindeki tesirlerini de göz önünde bulundurmak gerekir. Böyle olmadığı takdirde konu yanlış anlaşılmalara sebebiyet vererek başka mecralara sürüklenebilir. Asr-ı Saadet'ten sonra hilafet üzerinden yapılan mücadeleye, aşiret, kabile zihniyeti, mezhepçilik ve ideolojik bir takım faktörler vandalizm şeklinde Müslümanları esir almış ve Kerbelâ olayı gibi müessif olayların zuhuruna sebep olmuştur.

İslam Mezhepler Tarihi'nin konusu olarak Kerbelâ olayını irdelediğimizde olay hakkında o gün bizzat yaşayanlar tarafından herhangi bir eser yazılmadığını, ancak olaydan elli sene sonra Ebû Mihnef Lut b. Yahyâ'nın (157-774) *Maktehu Hüseyin* adlı kitabı sonraki yazarlara kaynak teşkil etmiştir. (Kutlu, 2010, ss. 427-450) Şîî bakış açısıyla kaleme alınan bu eserde her fırsatta Yezîd'e lanet okunması dikkat çekmektedir. Hâlbuki ki Kerbelâ olayı vuku bulduğunda şîilik diye bir mezhep olmadığı gibi, Sünnilikte keza mezhep olarak teşekkül etmemiştir. (Demircan, 2010, ss. 69-90) Hz. Muaviye (ö. 60/680) ve oğlu Yezîd Sünnî olmadığı gibi Hz. Hüseyin'i şehit edenler de Sünnî değillerdi. (Onat, 2007, ss. 1-10) Tarihi bir vakıa olarak Kerbelâ, dünden bugüne, bugünden yarına bütün Müslümanları ilgilendirmektedir. Zira Müslümanların inancı gereği Kerbelâ olayında Hz. Peygamber'in (sav) şahsı, Ehl-i beyti, bahusus çok sevdiği torunu Hz. Hüseyin (r.a.), ortak bir payda oluşturmaktadır. Bu hadise Müslümanlar arasında hüsn-i kabul görmemiş, İslam âleminin böğrüne saplanmış bir hançer gibi ümmetin birlik ve dirliğinin de parçalanmasına sebep olmuştur.

Kerbelâ vakası sebep ve sonuçları itibarıyla İslam Mezhepler Tarihinin konusu olmakla beraber, daha sonra gelişen birçok siyasî içtimaî hadiselerin de konusu olmuş ve birçok zümre bu olayı belirleyici unsur olarak bölünmelere malzeme yapıp, bu olayın tesirini ve acısını hala devam ettirmek istemişlerdir.

Kerbelâ olayı çoğu kez dramatize edilerek adeta bir efsaneye dönüştürülmüştür. Akıl ve ilim süzgecinden geçmeyen, izahı zor olan bu anlatımlar, ifrat ve tefritten masun kalmamış, ilimle bağdaştırılamayacak kadar ileri merhalelere taşınmıştır. Olaya hangi zaviyeden bakarsak bakalım vuku bulan hadiseyi sahih olmayan nakillerden, yorumlardan uzak tutarak doğru bilgiler istikametinde mümkün olduğu kadar sahih ve ufuk açıcı bilgilerle gerçeğe ulaşmalıyız. Hz. Hüseyin ve sahabeler arasında meydana gelen olayları anlatmak diğer sahabilere karşı aşırılığa sebep olacağı kaygısıyla İmâm-ı Gazali (ö. 1111) tarafından haram sayılsa da Kerbelâ olayı” bugün gayr-ı müslimler tarafından bile tartışıldığından konuyu gizlemenin saklamanın bir manası kalmamıştır. (Kalyubî, 1322, s. 4) Kerbelâ olayı hakkında sayısız araştırmalar yapılmış, mütalaalar ortaya konulmuştur. Bu değerli çalışmaların yanında biz de kısa çalışmamızda, İslam dünyasında hemen herkesçe bilinen ve sevgisi ile vazgeçilmez olan Hz. Hüseyin’in kısaca hayatı, çocukluğu ve ailesi, dört halife dönemindeki yaşantısı, halifelik mücadelesi, Kerbelâ olayı, şehit edilmesi ve ahlâki meziyetleri gibi konuları analiz ederek genel bir anlatım ile Mezhepler Tarihi açısından mevcut kaynak ve rivayetler çerçevesinde bazı değerlendirmelerde bulunarak, konuya katkı sağlamak istiyoruz.

Çalışmamızda önce Mezhepler Tarihi kaynakları taranmış, konu ile alakalı çalışmalar ve makaleler mümkün olduğu kadar irdelenerek değerlendirmelere tabi tutulmuştur.

Hz. Hüseyin (r.a.) Doğumu ve Künyesi

Hz. Hüseyin Hicrî dördüncü senenin Şaban ayının beşinde Medine’de dünyaya gelmiştir. (miladi 626) (Askalanî, 1995, ss. 2: 67-68.) Ebû Abdullah künyesiyle meşhur olmuştur. (Ebû Nuaym, 1988, s. 2: 9.) Hz. Hüseyin, Hz. Peygamber’in (sav). iki torunundan ikincisidir.

Yedi yaşında dedesini, sekiz yaşında da annesini kaybetti. Babası Hz. Ali’dir. (ö. 40/661). Bir baba olarak Hz. Ali’nin, oğlu Hz. Hüseyin’in üzerindeki önemi tartışılmazdır. O, Hz. Hüseyin altı yedi yaşlarında Hz. Fatma’nın (ö. 11/632) vefatından sonra çocuklarını büyütme, terbiye etme gibi sorumluluklar üstlenmiştir. Dolayısıyla Hz. Hüseyin yetiştirilmesinde rolü büyüktür. Hz. Hüseyin’in soyu onun yoluyla Hz. Peygamber (sav)’e bağlanmıştır.

Hz. Hüseyin, zekî, şehîd, mazlûm ve sıbt/torun lakaplarıyla tanınır. Tabakat kitaplarında, İmâm, Şerif-i Kâmil, Hz. Peygamber’in (sav) torunu, Hüseyin b. Emiri’l-Mü’minin Ebi’l-Hasan Ali b. Ebî Tâlib b. Abdilmuttalib (Zehebî, 1985/1405, s. 3: 280) Kerbelâ şehidi ve Arap geleneğinin bir tezahürü olarak Ebû Abdillâh lakabı ile bilinir.

Hz. Hüseyin (r.a.) Çocukluğu

Hz. Hüseyin’in ismini Hz. Peygamber (sav) koydu. Ayrıca kendisine “Reyhânetu’n-Nebî” Hz. Peygamber’in (sav) çiçek demeti denmiştir. Hz. Hüseyin hakkında “O cennet çocuklarının efendisidir” (Zehebî, 1985/1405, s. 3: 282.), “Hüseyin bendendir, ben Hüseyin’denim; Allah Hüseyin’i sevenleri sever, Hüseyin torunlardan bir torundur.” (Buhârî, 1315, s. Edebü’l-müfred, “Hüsnu’l-Huluk”, Hadis no: 364.) Buyuran Hz. Peygamber (sav) onun elinden tutar oynatır, göğsüne çıkarır, şefkat ve sevgi göstererek onlara dua ederdi (Buhârî, 1315, s. “Edeb” 18.)

Hz. Peygamber’in (sav) iki torunu hakkındaki bu sevgi ve şefkatinin basit bir torun sevgisi olmadığı, yaratılıştan gelen şefkat ve akrabalık duygusundan kaynaklanmadığı, aksine onların soyundan gelecek birçok evliya ve aktaptan kaynaklandığı şeklinde anlayan âlimler de olmuştur. Bu yaklaşıma göre mezkur şahsiyetler Kur’an ve Sünneti yaşama ve sonraki nesillere aktarmada çok mühim vazifeler ifa etmişlerdir. Hz. Peygamber (sav) bunları Allah’ın bildirmesi ile istikbaldeki

hayatlarını görmüş onları da hesaba katarak bu iki torununu sevmiş ve şefkat göstermiştir.(Nursi, 2001b, s. 50) Hz. Peygamber'in (sav) çocuk sevgisinin yalnız kendi torunlarına mahsus kalmadığı, diğer çocukları da sevip şefkat gösterdiği bilinmektedir.(Buhârî, 1315, s. "Edeb" 81.)

Hız. Hüseyin, ilk olarak eğitim ve edebini Allah Resulu'nden (sav) aldı, Medine'de Mescid-i Nebevi'de Ebû Abdurrahman es-Sülemî'den (ö. 73/692) kıraat okudu. (Zehebî, 1985/1405, s. 3: 280) Babasından fıkıh dersleri aldı. Hz. Peygamber'den (sav) hadis naklettiği de bilinmektedir. Hadis kaynaklarında, sahabenin faziletleriyle alakalı yerlerde Hz. Hüseyin'den bahseden ve müstakil başlıklar altında anlatılan birçok hadis vardır. (Zehebî, 1985/1405, s. 3: 285)

Hız. Hüseyin'in (r.a.) Dört Halife Dönemindeki Hayatı

Raşit halifeler, Hz. Peygamber'in (sav) torunlarını ne kadar sevdiğini bildikleri için Hz. Hüseyin'e, iyi şekilde muamelede bulunmuşlardır. İlk iki halife döneminde meydana gelen hadiselerde Hz. Hüseyin'in aktif rolü yoktur. Hz. Ömer'in (ö. 23/644) halifeliği döneminde 12-22 (634-644) divan kurulur. Herkese ne kadar iane verileceği hesap edilirken Hz. Hüseyin'e Bedir Savaşına katılanların aldığı miktar kadar pay verilir. Hz. Hüseyin, Hz. Osman (ö. 35/656) döneminde 22-34 (644-656) genç bir delikanlı olarak 26 yaşında iken, bazı olaylarda aktif rol oynamıştır. Saîd b. Âs'ın komutasında Taberistan'a yapılan seferde Hz. Hasan (ö. 50/670) ile birlikte katılmıştır. (30/651) (Taberî, 1987, s. 4: 269.) Babası Hz. Ali'nin 4 yıl 9 aylık hilafeti (Taberî, 1987, s. 5: 153.) döneminde babasıyla beraber Cemel, Sıffin ve Nehrevan Savaşlarına katılmıştır.

Hız. Osman'ın evi Hicretin otuz beşinci senesinde muhasara edilirken (18 Zilhicce 35/17 Haziran 656) 31 yaşlarında iken ağabeyi Hz. Hasan ile birlikte babasının emri ile muhafızlık görevini üstlenmiştir.(İbn Kesir, 1988, ss. 7: 198-203.) Hz. Ali 63 yaşında (26 veya 28 Ocak 661) şehit edilince Hz. Hüseyin babasının cenaze namazını kendisi kıldırmıştır.(Taberî, 1987, s. 5: 148.) Ayrıca Hz. Hasan'ın hilafeti döneminde (40/660) (İbn Kuteybe, 1990, s. 1: 140.) babasının tavsiyesi üzerine Hz. Hasan'a itaat ederek, yardımcı olmuş, Hz. Hasan'ın halifeliği Hz. Muaviye'ye devretmesini tasvip etmeyip muhalefet etmiştir. (İbn Kuteybe, 1990, s. 1: 187) O'na göre; babalarının uğrunda mücadele vererek öldüğü davadan vazgeçilmiş, bir nevi babasının haklılığına noksanlık düşmüştür.(Taberî, 1987, s. 3: 165) Hz. Hüseyin, ağabeyi Hz. Hasan vefat ettiği zaman (49/669) yanında hazır olup onu defnetmiştir. Bu olaydan sonra Medine'de yaklaşık olarak 10 yıl yaşamıştır. (Halife b. Hayyat, 1993/1414, s. 153; İbn Abdürabbih, 1973, s. 103; Taberî, 1987, s. 3: 26) (Halife b. Hayyat, 1993/1414, s. 153) Bu süreçte hayatını ilim ve ibadetle geçirmiş, Muaviye'nin ölümüne kadar hiçbir siyasî faaliyette bulunmamış, Muaviye'nin olu Yezîd için biat almasına kadarki süreçte kendi adına yapılan halifelik tekliflerini red etmiştir. (Zehebî, 1985/1405, s. 3: 291)

Hız. Hüseyin'in Hilafeti

Hız. Hüseyin, abisinin vefatından sonra, kendisini Hâşim oğullarının reisi olarak görüyordu. Bu sebeple bir beklenti içindeydi. Muaviye yaşadığı sürece tüm taleplerine rağmen Hz. Hüseyin'den Yezîd için biat alamamıştır. (Demircan, 1996, s. 160)

Hız. Hüseyin, Yezîd'in (ö. 64/683) veliaht oluşunu benimsememiş ve karşı çıkmıştır. Yezîd'in yaşının küçük olması, sefih olup İslamî emirlere riayet etmemesi, tecrübesizliği gibi kişiliğinden kaynaklanan sorunlar vardı.(Belâzurî, 1996, s. 5: 299.) Bütün bunlar Hz. Hüseyin'in, Yezîd'in hilafet makamına uygun bir kişiliği olmadığı düşüncesi onun biat etmemesinde etkin rol oynamıştır. (Algül, 2010, s. 233)

O günün kimi sosyal ve politik etkenleri Hz. Hüseyin'i Yezid ile mücadeleye sürüklemiştir. Bu mücadelede Hz. Hüseyin'i derinden üzen ve ruh dünyasında olumsuz etkiler yapan sebepler arasında Müslümanların tam bir kargaşanın ve kaosun hakim olduğu dönemde Hz. Ali'nin hilafet makamına geçmesi, Hz. Osman'ın katillerinin talep edilmesi, Cemel savaşının olması, peşi sıra Sıffin

olayının başlaması, Hâricîlerin ortaya çıkması, Nehrevan Savaşı, babasının Hâricî Abdurrahman b. Mülcem (40/660) tarafından şehit edilmesi, Ağabeyi Hz. Hasan'ın zehirlenerek öldürülmesi hutbelerde kendi ailesinin kötü gösterilmesi ve küfredilmesi gibi hadiseleri de sayabiliriz.

Hız. Hasan'dan sonra, her belaya müptela olan Hız. Hüseyin hakkında fesad ve fitne devri başladı şöyle ki;

Muaviye döneminde yönetimle ciddi sayılabilecek sıkıntılar yaşamayan Hız. Hüseyin, potansiyel bir tehlike olarak sürekli takip edilmiş ve iktidar muhalifi olarak görülerek hakkında tedbir alınacak kişi olmuştur. Yezîd'in başa geçmesi ve Hız. Hüseyin'in biat etmemesi ilişkilerin tamamen bozulmasına sebep olmuş hemen tüm Müslümanlarda olduğu gibi Hız. Hüseyin'i tedirgin etmiştir. (Fığlalı, 2009, ss. 353-370.)

Hız. Osman'ın (ö. 35/656) şehadetinden sonra Müslümanlar arasında ciddi ihtilaflar oluşmaya başlamıştır. Konumuzla alakalı olarak şunu diyebiliriz ki, yaklaşık beş yıl boyunca Hız. Ali ve Muaviye halifelik adı altında hâkimiyetlerini ayrı mekânlarda devam ettirmişlerdir. Bu iki başlılık ancak Hız. Ali'nin şehit olması (Dineverî, 1960, s. 202) ve Muaviye'nin Müslümanların tek halifesi konumuna yükselmesiyle son bulmuştur.

Muâviyye b. Ebî Süfyan (Muâviye b. Ebû Süfyan, Ebû Abdurrahman Sahr b. Harb b. Ümeyye el Kureşî, Emevî hilafetinin kurucusu 661-680) (Aycan, 2005a, ss. 332-334), hayatta iken, Kûfe valisi Muğîre b. Şu'be'nin (Muğîre b. Şu'be, (ö.50/670) Ebû İsâ b. Ebî Âmir b. Mes'ûd es-Sekâfî Emevî devlet adamı, Hız. Peygamber (sav)'in vahiy kâtiplerinden idi. 130 dan fazla hadis rivayet etmiştir.) (Aycan, 2005b, ss. 376-377) teşvikiyle oğlu Yezîd'i veliaht ilan etti. (ö. 60/680) Bu ise liyakat ve adaletten ayrılma, keyfilik ve güce dayalı bir durumdur. Her ne kadar Muaviye valileri aracılığı ile halktan biat almaya çalışmışsa da Yezîd'in sahip olduğu kötü imajdan ötürü bunu başaramamıştır.

Muaviye, tüm çabalara rağmen hayatta iken Hız. Hüseyin'in Yezîd'e biat etmesini sağlayamamıştır. Esasen Muaviye'nin bu davranışı, İslam öncesi Arapların kabile reisi seçme pratiğinde ve şimdiye kadar icra edilen şûra, istişare, seçim, emanet, ehliyet ve liyakat gibi meşru seçim ve atama usullerinde mevcut değildi. (Aycan, 2001, s. 246) Hız. Ebû Bekir (13/634) ve Hız. Ömer, kendi oğullarını veliaht olarak yerlerine halife göstermediler. Tam tersine ümmet içerisinde en faziletli olanı aday gösterdiler. Muaviye'nin Yezîd için biat alma işinde Şam bölgesine öncelik vermesi işini kolaylaştırır da Muhalefetin odak noktası olan Medine'ye bizzat gelerek muhaliflerini ikna etme teşebbüsünde başarılı olmadı. (Taberî, 1987, ss. 5: 301-304.) Oysa Medine'de bulunanlardan biat alınması oldukça ehemmiyetli idi. Sahabe ve tabiinden ileri gelenlerin bir kısmının ikamet ediyor olması ve daha önce İslam Devletine merkezlik yapmış olması Medine'nin önemini arttırmaktaydı.

Yezîd, Babası Muaviye'nin ölümü ile (İbn Kuteybe, 1990, s. 1: 223) otuz dört yaşında halifelik makamına geçti. (Hâlbuki Hız. Ali (k.v.) ölmezden evvel yaralı halde iken kendisine onun yerine kimin halife olunacağı sorulmuştu. Hız. Hasan'a biat edilmesi meselesi sorulmuş, Hız. Ali (k.v.) "bunu size ne emrederim ne de yasaklarım" diyerek, siz daha iyi bilirsiniz" diyerek bir nevi veliahtlık yolunu kapayarak çocuklarını taht kavgasından uzak tutmuştur denilebilir.) (Avcı, 1998, ss. 530-546; İbnü'l-Esir, 2002/1422, s. 3: 257) Halifelik makamı onunla beraber saltanata dönüşmüş oldu. (Ahmed Emin, 1373/1954, s. 66) Onu bekleyen öncelikli görev babasının döneminde muhalif olanların bey'atını sağlamaktı. Bu alanda yaptığı çalışmaların neticesinde Şam ve Irak ileri gelenlerinin bey'at etmesini sağladı. Veliahtlığına karşı gelenler ise biat etmeye yanaşmadılar. Yezîd, Medine Valisi Velîd b. Utbe' (64/684) ye mektup yazarak bunların biat etmesini istediye de ancak vali bu işte başarılı olamadı. (Dineverî, 1960, s. 10)

Bu gelişmeye başta Hz. Hüseyin olmak üzere o dönem Müslümanlar arasında hatırı sayılır ve söz sahibi olan birçok sahabe karşı çıkmıştır. Abdullah b. Abbâs, istişarî hilafetin terkedildiğini; Abdurrahman b. Ebî Bekir, Muaviye'nin yalan söylediğini, bu şekil bir halifeliğin babadan oğula geçen Bizans sisteminde olduğunu; Abdullah b. Ömer, Yezîd'in fasık olduğunu ve Abdullah b. Zübeyir (Abdullah b. Zübeyir b. Avvâm, Ebûbekr Abdullah el-Kureşî, 73/692 Babası aşer-i mübeşşere'den Zübeyr b. Avvâm, annesi Hz. Ebûbekir'in kızı Esmâ'dır. Hz. Hüseyin'in Kerbelâ'da şehit edilmesinden sonra halife olduğunu ilan etti. 64-683 Dokuz yıl Mekke'de hilafet makamında kaldı. 685 yılında tahta çıkıp halife olan Abdülmelik b. Mervân'ın Haccâc b. Yusuf komutasındaki ordusuyla yaptığı muharebeyi kaybetti ve 692 yılında bu savaşta 14 cemaziyelevvel 73 / 1 Ekim 692 şehit oldu.) (Yıldız, 1988, ss. 145-146) Allah'a karşı gelene itaat etmenin caiz olmadığını söyleyerek ve bu husustaki rahatsızlıklarını belirtmişlerdir. (İbnü'l-Esir, 2002/1422, s. 3: 368; Taberî, 1987, s. 5: 303) Hz. Hüseyin 28 Receb 60/3 mayıs 680 tarihinde Mekke'ye yönelirken kardeşi Muhammed b. Hanefiyye'ye Mekke'ye gidiş sebebini şöyle izah etmiştir: "Ben ümmetin arasına fitne sokmamak ve kırdırmamak için ortaya atılmıyorum. Ümmet-i Muhammed'in kurtuluşu, emr-i bil-maruf ve nehy-i anil-münkerin gereğini yerine getirmek için dedem ve babamın yaptığı gibi yapıyorum." (Dineverî, 1960, s. 338) Bu tutumu ile Hz. Hüseyin Yezîd'in zorla biat ettirme çabalarını sonuçsuz bırakmış oldu. (Belâzurî, 1996, s. 5: 317.)

Yezîd, Hilafet makamına oturduktan sonra yakın çevresine çokça ikramlarda bulunarak onları memnun etti, ancak genel icraatı öyle olmadı. Maiyeti altında bulunan yerlerde adalet ve hakkaniyet yerine zulüm ve hakaret hâkim oldu. Kûfe'de bu durumdan memnun olmayan bir kısım muhalifler Mekke'de bulunan Hz. Hüseyin'e birçok mektup göndererek Yezîd'e karşı onu yanlarına çekmeye çalıştılar. Onun sayesinde muhalefetteki dağılık yapıyı düzene sokmak istediler. (Dineverî, 1960, s. 229) Aslında bu tür mektuplar Muaviye döneminde de kendisine gelmişti, Kûfeliler hakkında acı tecrübeleri vardı, sürekli değişken ve istikrarsız olan bu şehrin insanlarına güvenilemeyeceğini fark etmişti. Bunların istikrarsız tutumlarını, babasının ve kardeşi Hz. Hasan'ın başlarına gelenlerden dolayı çok iyi bildiği için davetlerini önemsememiş ve ret etmişti. (Hz. Ali'nin Kûfeliler için söylemiş olduğu rivayet edilen bu sözler konuyu açıklar niteliktedir. " Vallahi Kûfelilerden bıktım, usandım, onlara kızdım. Onlar da benden bıktılar, usandılar ve kızdılar. Onlarda asla vefa yoktur, onlar sayesinde kazanç sağlayan kişi, kazanç getirmeyen kumar oku ile kar elde etmek isteyen kimse gibidir. Allah'a kasem ederim ki, onların herhangi bir işe niyetleri ve kastları yoktur, kılıca karşıda sabır göstermezler. (İbn Kesir, 1988, s. 8: 174))

Hicrî 60. Yılında iktidara gelen Yezîd b. Muaviye'ye, Velid b. Utbey'e göndermiş olduğu mektupla Hz. Hüseyin'den biat almasını talep etmişse de Hz. Hüseyin ona biat etmeyi reddetmiştir.

Medine'de kaldığı sürece baskıların devam edeceğini anlayınca bir açıklama yapmadan bazı akrabalarını yanına alarak Hicrî 29 Receb 60 Pazar günü Medine'den ayrılarak, 3 Şa'ban 60 Cuma günü Mekke'ye gitmiştir. (Taberî, 1987, ss. 5: 338-340.) Onun bu durumundan haberdar olan Kûfe halkı tekrar mektup göndererek, Hz. Hüseyin'e biat edeceklerini, mescitlere gitmediklerini, Kûfe'ye geldiği takdirde valiyi şehirden uzak tutacaklarını bildirerek ısrarla gelmesini isterler. (İbnü'l-Esir, 2002/1422, s. 3: 503.) Bu gelişmeler üzerine, amcasının oğlu Müslim b. Akîl'i (ö. 60/680) kendi adına temsilci olarak Kûfe'ye göndererek, anlatılanların doğru olup olmadığını, hakikaten davet mektuplarında iddia ettikleri gibi kendisine müzeheret edip etmeyeceklerini araştırması ve bir çözüm bulmasını istedi. (İbn Sa'd, 2001, s. 4: 42.) Önceleri durumu lehte gören Müslim b. Akîl (Taberî, 1987, s. 5: 382.) ölümünden 27 gece önce, Hz. Hüseyin'e mektup göndererek durumun iyi olduğunu, Kûfe'ye gelebileceğini söyledi, (Ya'kûbî, 1980, s. 2: 242) ancak Ubeydullah b. Ziyâd'ın (ö. 67/686) Kûfe'ye vali olarak atanmasıyla, Kûfelilerin tavrı yine değişken olmuştur. Daha önce Hz. Hüseyin'e destek verenlerin çoğu sözlerinden caymışlardır. (İbn Kesir, 1988, ss. 8: 168-169)

Aslında Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye sevkeden başka sebepler de vardı. Ehl-i Beyt'ten bazılarının orada yaşıyor olması, adaletle iş görmeyen iktidar sahipleriyle mücadele etmeyi dini bir vecibe olarak telakki emesi, Ehl-i Beyt'ten olması hasebiyle kendini hilafete daha yakın ve layık görmesi, halife olması halinde ideal olan, Kur'an ve sünnete riayetkâr, adaleti ayakta tutan, hak din üzerine giden, bir model kuracağını düşünmesidir.

Son gelişmelerden habersiz olan Hz. Hüseyin umre yaptıktan sonra, 8 Zilhicce 60 (9 Eylül 680) tarihinde çocukları ve diğer akrabaları ile yaklaşık yetmiş kişi olarak Kûfe'ye doğru yola çıkar. (Taberî, 1987, s. 5: 272.) Abdullah b. Ömer (ö. 73/692), Ömer b. Abdurrahman b. Haris gibi şahıslar kesinlikle Kûfe'ye gitmemesini istediler, hatta amcasının oğlu Abdullah b. Ca'fer (ö. 80/699-700) bütün ailesini yanına aldığı için başlarına bir şey gelir, soyu tükenir endişesi ile mektup yazarak gitmesini istemedi. (Fırlı, 1988, ss. 518-521.) İbn-i Abbâs ise, Hz. Hüseyin'e Kûfe'ye gitmemesi hususunda ikaz ettiyse de başarılı olamadı. (İbnü'l-Esir, 2002/1422, s. 3: 418.) Bütün bunlara rağmen, Hz. Hüseyin, sonuç lehinde veya aleyhinde olsun yola devam edeceğini, zira rüyasında Hz. Peygamber'i (sav) gördüğünü, dolayısıyla gitmesi gerektiğini belirterek geri dönmeyi red etti. Yolda karşılaştığı kimseler de onun Kûfe'ye gitmemesi doğrultusunda tavsiyelerde bulundular. Onlardan bir tanesi de meşhur Şair Ferezdak (Ebû Firâs Hemmâm b. Gâlib b. Saa'saa et-Temîmî (ö. 117/732) Emeviler döneminde eski uslubla yergi yapan üç şairlerden 'Ferezdak, Cerîr, Ahtal'dır. Hz. Ali'nin huzurunda şiirlerini okumuş ve kendisine duygu ve düşüncelerinin gelişmesi için Kur'an öğretilmesi tavsiye edilmiş. Bu ziyaretin şair üzerinde tesiri, Ehl-i Beyt'e olan sevgisi şeklinde tezahür etmiştir.) (Ergin, 1995, s. 374) O'na "insanların kalpleri seninle fakat kılıçları sana karşıdır." (Dineverî, 1960, s. 244) Diye tembihle bulundu. Hz. Hüseyin tüm açık uyarılara ve büyük bir ordunun kendisine karşı koyacağını bilmesine rağmen Kûfe'ye gitme fikrinden vazgeçmemiştir. Bunca nasihat ve tavsiyelere rağmen bile tehlikenin üzerine gitmesini, Hz. Hüseyin'in son derece saf olan vicdanına veya o günkü vukua gelen olayları okuyamamasından kaynaklandığını söyleyebiliriz. (Hilmizâde, 1326, s. 11)

Zibâle mevkiinde kendisine iki arabi tarafından Müslim b. Âkil'in öldürüldüğü, (İbnü'l-Esir, 2002/1422, s. 4: 32) vaziyetin Mekke'den çıktığı gibi olmadığı haberi verilir. Kendisi de 'taftarlarımız bizi tek başına bıraktı', diyerek Mekke'den kendisi ile beraber gelen askerlerinin serbest olduğunu, isteyenlerin geri dönebileceğini, bundan dolayı onları zemetmeyeceğini söyledi. (İbnü'l-Esir, 2002/1422, s. 4: 43)

Hz. Hüseyin'in bu hitabı, arkadaşlarını yeniden bir durum değerlendirmesine sevk etti. Bazıları Hz. Hüseyin'in sözlerini zafer elde edemeyebilecekleri şeklinde yorumlayarak Mekke'den başlayan beraberliklerini bu noktada bitirdiler. Böylece Hz. Hüseyin kendi ailesi ile birlikte tek başına kaldı. Bu defa Hz. Hüseyin'in muhtemel geri çekilme planı Müslim b. Âkil oğulları ve akrabalarının intikam almadıkça geri dönmeyecekleri direnişi ile akim kaldı. Yanında aile bireyleri ile beraber takriben yetmiş kişi kaldığı halde Ninova Bölgesinden Kerbelâ'ya vardılar. (2 Muharrem 61/ 2 Ekim 680)

Gelişmelerden pek de memnun olmayan Yezîd daha aktif bir rol alması için Ubeydullah b. Ziyad'ı (67/686) Kûfe'ye vali olarak görevlendirdi. (Taberî, 1987, s. 5: 357) Ubeydullah b. Ziyad'ın Kûfe'ye gelir gelmez halkı sindirme adına ilk yaptığı iş Müslim b. Akil'in başını kestirmek olmuş, ona destek olan Hâni b. Urve'yi de çarşıda idam ettirmiştir. Hz. Hüseyin'i takip etme ve Kûfe'ye getirmesi için de Husayn b. Nümeyr'i vazifelendirdi. (Taberî, 1987, ss. 5: 401-409)

Hz. Hüseyin (r.a.)'ın Şehid Edilmesi

Hz. Hüseyin, Ubeydullah b. Ziyad'ın emri ile kendisini durdurmak isteyen Hurr b. Yezîd önderliğindeki askerlerle karşıya geldi. Hurr b. Yezîd ile Hz. Hüseyin arasında geçen diyalog anlaşma

ile sonuçlanmadı. Bunun üzerine Hurr b. Yezîd aldığı emir üzerine O'nu susuz bir yerde beklemeye mecbur etti.(Taberî, 1987, ss. 5: 305-308)

Kûfe halkından bazılarının Hz. Hüseyin'in kendilerine doğru gelmelerinden ötürü sevinmeleri üzerine Ubeydullah b. Ziyâd işi daha fazla uzatmadan Hz. Hüseyin'i öldürmeye karar verdi. Bunun için daha önceleri Rey ve Taberistan valiliklerine talip olan Ömer b. Sa'd'ı valilikleri vad ederek görevlendirdi. O'da aralarında Hz. Hüseyin'in de bulunduğu kafilenin üzerine yürüdü. Hz. Hüseyin'in göndermiş olduğu elçi, buraya Kûfelilerin daveti üzere geldiklerini, 18000 kişinin biat ettikten sonra biatlarını bozduğunu, buna rağmen geri gitmek istedikleri halde Hür b. Yezîd'in buna mani olduğunu, eğer izin verirlerse geri döneceklerini bildirdi. Hz. Hüseyin'in barıştan yana olduğunu gören ve buna sevinen Ömer b. Sa'd durumu Ubeydullah b. Ziyad'a bildirerek, tehlikenin geçtiğini Hz. Hüseyin'in artık buraları terk edeceğini bildirdi. İlk merhalede bu teklife Ubeydullah b. Ziyâd olumlu bakmışsa da yanında bulunan, daha önce Sıffin'de Hz. Ali'nin saflarında çarpışanlardan Şemir b. Zülcevşen'in çaresizlik içinde bulunan Hz. Hüseyin'i cezalandırmak için bu fırsatın değerlendirilmesi gerektiği hususunda Ömer b. Sa'd'ın aklını çeldi. Bundan Hz. Hüseyin'e kayıtsız şartsız Yezîd'e bey'at etmesi halinde affedileceğini, aksi halde öldürüleceği bildirildi. (İbn Kesir, 1988, s. 8: 175; Taberî, 1987, s. 4: 414) Bütün bunlar olup biterken olayları takip için gelen Şemir b. Zülcevşen Hz. Hüseyin (r.a.) ile Ömer b. Sa'd arasındaki olumlu diyalogu sezmiş ve durumu Ubeydullah b. Ziyad'a haber vermiş. Ubeydullah b. Ziyad ise Ömer b. Sa'd'a gevşek davranmaması gerektiğini böyle devam ettiği takdirde komutayı Şemir b. Zülcevşen'e vereceğini bildirdi. Bu durum karşısında endişeye kapılan Ömer b. Sa'd emirleri yerine getirmek üzere işi daha sıkı tutmuştur. (Taberî, 1987, s. 5: 145) Siyasî rakip olarak gördükleri Hz. Hüseyin'in geri gitmesi veya teslim alınması mümkün iken bu yolların denenmemesi planların baştan itibaren Hz. Hüseyin'in öldürülmesi üzerine kurulduğu düşünülebilir. Ömer b. Sa'd, kendisine verilen emri yerine getirmek için, daha önce Hz. Hüseyin'ni Kûfe'ye davet edenlerden Amr b. Haccâc'ı suyollarını kesmek için görevlendirdi. Hz. Hüseyin hicretin altmış birinci senesinde Ömer b. Sa'd b. Ebî Vakkas'ın komutasındaki Emevî ordusuyla karşı karşıya geldi. (Taberî, 1987, s. 5: 389) Hz. Hüseyin ve yanında bulunanlar geceyi dua ve ibadet ile geçirdiler. Sabah olunca kuşanan Hz. Hüseyin atına binerek önünde Ömer b. Sa'd'ın ordusuna yaklaştı ve buraya geliş maksadını açıkladı. Kendisinin Peygamber torunu olduğunu, kendisine karşı yapılan bu bed muamelenin yanlış olduğunu, haksız olduklarını bunun hesabının Allah'ın yanında affedilemez olduğunu, buraya kendiliğinden değil; Kûfelilerin daveti üzerine geldiklerini söyledi. (İbnü'l-Esir, 2002/1422, s. 3: 419)

Hz. Hüseyin'nin bu olumlu ve ılımlı konuşması üzerine Hür b. Yezîd'in onun safına geçerken diğerleri nahoş tarzda konuştular. Şemir b. Zülcevşen ve onun gibi düşünenler Hz. Hüseyin'e yanlış yaptığını dile getirerek ona hakaret ettiler. Hz. Hüseyin'in bu olgun tavrına rağmen, 10 Muharrem 61 (10 Ekim 680) Cuma günü Ömer b. Sa'd'ın karşı tarafa ok atmasıyla birbirine denk olmayan bu kuvvetler arasında savaş başladı.(İbnü'l-Esir, 2002/1422, ss. 4: 46-81; Taberî, 1987, ss. 2: 272-290)

Az sayıda olan Hz. Hüseyin'nin kuvveti kısa zamanda tükendi. Hz. Hüseyin savaş meydanında tek başına kaldı. Kûfeli askerler bir süre ona saldırmaya cesaret etmeseler Şemir b. Zülcevşen'in emriyle gerçekleştirilen yeni bir hücum dalgasında Mâlik b. Nusayr Hz. Hüseyin'i başından yaralandı. Daha sonra Sinan b. Enes en-Nehaî vurduğu mızrak darbesi ile onu yere yıkıp başını kesti. Böylelikle Kerbelâ'da Hz. Hüseyin ile birlikte olan 72 kişi can verdi. (Dineverî, 1960, s. 260; Taberî, 1987, s. 4: 361)

Hz. Hüseyin ve taraftarlarının öldürülmesinden sonra kesilen başı, kızları ve kız kardeşleri ve küçük oğlu Ali, önce Kûfe'ye Abdullah b. Ziyâd'a teslim edildiler. Daha sonra bu kesik baş şehirde bir müddet mızrağın ucunda gezdirildikten sonra esirlerle beraber Şam'a götürülerek Yezîd'e verildi. Yezîd'in bu olay karşısında bir sevinç hareketi göstermediği, üstelik Hz. Hüseyin'i öldürmekle görevlendirdiği Ubeydullah b. Ziyâd'a lanet okuduğu da rivayet edilmektedir.(Dineverî, 1960, s. 261) Tüm bu yaşananlar göz önünde bulundurulduğunda Yezîd'in haklı çıkarılacak bir tarafı yoktur. Hz.

Hüseyin'in mazlum bir şekilde şehadetiyle son bulan bu olaydan sonra İslam âleminde pek çok tartışmalar ve ayrılıklar meydana gelerek fitnenin kapısı açılmıştır.

Saltanata dönüşen hilafeti ve beraberinde getirmiş olduğu zulmü durdurmak ve adaleti tesis etmek için yola çıkan Hz. Hüseyin bu direnişin bedelini başıyla ödemiştir. Yezîd ise İslam devletinin esaslarını milliyet esasına dayandıran ilk halife olarak yönetimini sağlama almıştır. İslamiyet'in özünde olmamasına rağmen hilafetin saltanata dönüşmesiyle baskı ve zulüm Yezîd'n zamanında kuvvet bulmuş, palazlanmış, zaman ve zemin'in şartları Yezîd'in lehinde gelişerek cehl ve vahşet onun istibdadına kuvvet vermiştir. Hz. Hüseyin ise bunun önünü almak istemiş İslam'dan kaynaklanan hürriyetin mücadelesini vermiştir. (Sırma, 2002, s. 65)

Bu olay Yezîd'in nefretle anılmasına sebep oldu. Tekfir ve tel'in edilerek Yezîd ismi sadece Şiiler de değil Sünnîlerde de Müslüman ismi olmaktan çıktı. (Çağdaş İslam Âlimlerinden Nursi Yezîd'e lanet hakkında şöyle bir fikir serd eder ve bazı hatırlatmalarda bulunur; 'Haccâcı Zalim, Yezîd gibi heriflere ilm-i kelâmın büyük allamesi olan Sa'deddîn'i Teftazanî, Yezîd'e lanet caizdir demiş; fakat lanet vaciptir dememiş, hayırdır ve sevabı vardır dememiş. Çünkü hem Kur'an'ı, Hem Peygamber'i Hem bütün sahabelerin kudsî sohbetlerini inkâr eden hadsizdir. Şimdi onlardan meydanlarda gezenler çoktur. Şer'an bir adam, hiç melunları hatıra getirmeyip lanet etmese hiçbir zararı yok' yukardaki anlatımdan şu çıkarımları yapmak mümkün; lanet etmek ile meth etmek aynı şeyler değildir. Medih ve muhabbet salih amelin karşılığı iken, lanet getirmenin bir sevabı ve kazancı olmadığı gibi birde yanlış ve hatalı şekilde insanları lanetleyerek kötölemek daha tehlikeli bir durumdur.) (Nursi, 2001, Emirdağ Lahikası, s. 72) O günkü âlimler ve halk yapılanları tasvip etmeyip derin üzüntü duydular. Ulema arasında Yezîd'e lanet okumanın caiz olup olmadığı hususunda tartışmalar yaşandı. (Demircan, 2010) Emevî yönetimine şiddetli tepkiler oluştu. Emevîlerin tarih boyunca nefret ve kötülükle anılmasında, (Taberî, 1987, s. 2: 275) artan tepkilerle önce sarsılıp sonra yıkılmalarında bu olayın da etkileri vardır denilebilir.

Kerbela olayı ile, Müslümanlar arasında henüz belirginleşmemiş mezhep olgusunun belirginleşmesinde müessir olmuştur. Özellikle Şîa'nın mezhepsel olarak bu olay üzerinden çıkarımları oldukça fazla olup, siyasilikten itikadiliğe doğru ilerlemiştir. (Demircan, 1996, s. 362)

Hz. Hüseyin'in Emevîlere karşı olan hilafet mücadelesi, bir bakıma din ve milliyet mücadelesi olarak da telakki edilmiştir. Emevîler Hz. Peygamber (sav) ve güzide sahabelerinden miras aldıkları İslam Devletini, Arap milliyeti üzerine kurup ırk bazında milliyetçiliği öne çıkardılar ve Kur'an'ın emretmiş olduğu din bağına ikinci plana attılar. Bu tarz bir yapılanma ise beraberinde iki yönden negatif durumu doğurmuştur.

Birincisi: Arap milleti dışındaki milletleri inciterek İslamiyet hakkında korkuya düşürdüler, korkuttular ve Müslüman olmalarını geciktirdiler.

İkincisi: menfi milliyetçilik, ırkçılık esasları, adaleti ve hakkı takip etmediğinden dengeleri bozarak zulmeder, adaletin mizanını koruyamaz, ırk mefhumunu baz alan bir yönetici önce milletdaşını tercih eder, adaletle iş göremez. Oysa İslam'da ırk veya kabile bağı dinin yerine geçemez. Dinin yerine menfi milliyetçilik veya kabile taassubu hâkim kılınırsa adil olunamaz, hak ortadan kalkmış olur. Burada Hz. Hüseyin'in almış olduğu temel ilkenin din bağı olduğu açıkça görülmektedir.

Hz. Hüseyin (r.a.)'ın Ahlâkî ve İctimaî Yönü

Hz. Peygamber'in (sav) Ehl-i Beytine ayrı bir değer ve ihtimam gösterdiği kaynaklarda ifade edilmektedir. Faziletlerini bilme ve takdir etmemiz açısından şu hadisler zikredilebilir:

Buhari'de yer alan bir rivayete göre Hz. Peygamber, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in elinden tutmuş ve şöyle buyurmuştur. "Allah'ım, sen bu çocuğu sev, onu seveni de sev" (Buhârî, 1315, s.

Fedâilü'l-ashâb, 22), “Hasan ve Hüseyin ki onlar benim, dünyada kokladığım iki reyhanımdır.” (İbn Sa’d, 2001, s. 3: 23) , “Hasan ve Hüseyin’i seven, beni sevmiş, onlara kin tutan da bana kin tutmuştur.” (Ahmed b. Hanbel, 2008, s. 2: 288) “Hasan ve Hüseyin cennet gençlerinin efendileridir.”(Tirmizî, 1998, s. Menâkıb, 30: 3781)

Nursi’ye göre Hz. Peygamber’in (sav)’in torunlarına karşı olan bu sevgi ve özeni, dede ile torun arasındaki sevgiden öte, peygamberlik vazifesinin nurani silsilesinin bir ucunun bunlara dayanmasından kaynaklanmaktadır. O’na göre bu zatlar Peygamberlik vazifesinin manevi mirasına sahip çıkacak olan gayet ehemmiyetli bir cemaatin menşei, mümessili ve çekirdeğidirler.(Nursi, 2001, Emirdağ Lahikası, s. 22)

Hz. Hüseyin, Hz. Peygamber’in (sav) eğitiminde yetişmesi, yanı başında ashab-ı kiramın örnek davranışlarından etkilenerek yaşamış olması hasebiyle, birçok güzel ahlaki ve adab-ı muâşeretini bizzat görerek ve öğrenerek; namaza ve taate son derece bağlı ve devamlı olup bütün zor şartlarda dini vazifelerini yerine getirmiştir. Hz. Hüseyin gençlik yıllarında gayet müeddep, erdemli, takva sahibi, çokça namaz kılan, hayır ve hasenat yapan, cömert ve yüksek vicdanlı biri olarak tanınır. Yaya olarak birçok kez hac yaptığı bilinmektedir. (Taberî, 1987, s. 3: 295) Hz. Hüseyin hal ve hareketlerinde o kadar hassastır ki, hiç kimsenin incinmesini, kırılmasını ve rencide olmasını istememiştir. Alim ve fakih olup, şöhret ve ayrıcalıktan uzak durmuş iman, ahlâk ve yaratılış itibariyle mükemmel bir şahsiyet idi. Sahâbler arasında sevilen ve sayılan biri olduğu hakkında İslam Tarihi ve Meğazi kitaplarında çokça rivayet bulunmaktadır.

Hz. Hüseyin kişisel haklara son derece titiz davranmış, kendisine yapılmasını istemediği haksız fiil ve davranışları başkası içinde asla istememiştir. Kûfe’ye beraber gitmek üzere yola çıkan arkadaşlarına, Yemen tarafından gelen bir kervandan kumaş satın alarak hediye etmiş, isteyenlerin geri dönebileceklerini açıklıkla ifade etmiş, (İbnü’l-Esir, 2002/1422, s. 3: 401; Taberî, 1987, s. 3: 296) bu hususta kimseyi takbih edip ayıplamamış, olabilecek menfi bir durum karşısında da sorumlu olmak istememiştir. Onun arkadaşlarına tanıdığı bu serbestlik neticesinde bir kısmı kararını değiştirip geri dönmüştür (Taberî, 1987, s. 3: 304)

Hz. Hüseyin, dini vecibeler hususunda titiz davranır, çokça Kur’an okur, dua eder, zikir ve istiğfarla meşgul olurdu. Vefat etmeden önceki gece zikir ve ibadetle beraber Allah’tan hep bağışlanmayı istemiştir. Şehit olacağı günün sabah namazını kılarak harp meydanına çıkmıştır. (İbnü’l-Esir, 2002/1422, s. 3: 417) Duaları müstecab olmuş, ahde vefa göstermeyenleri eleştirmiştir. Tüm bunların olumlu yansımalarını sergilediği davranışların Kerbelâ olayında görmek mümkündür. Hz. Hüseyin’in faziletli duruşu ve temsil etmiş olduğu misyon itibari ile iyi anlaşılması gerekir ve Kerbelâ olayı ile ikinci plana atılmamalıdır.

Sonuç

Kerbelâ olayı ve Hz. Hüseyin’in zulmen şehit edilmesi ile Müslümanlar büyük acılar ve unutulmaz hüznler yaşamışlardır. Bu aynı zamanda Müslümanlarda, siyasî, dinî, sosyo kültürel gibi birçok alanda değişik tezahürlere sebebiyet vermiştir.

Kerbelâ olayı zaman dilimi olarak yarım gün sürmesine rağmen tarih sahnesinde siyâsî ve içtimâî yönüyle her mezhepten Müslümanın gönlünde unutulmaz yaralar bırakmış, tesiri hala devam etmektedir. Bu olaydan ibretlik ders alma yerine Müslümanlar arasında ki birlik ve beraberliğini bozmak adına istismar edilmekte, geçmişte yaşanan yanlışlıkların hesabı neredeyse sonraki nesillere sorulur hale gelmiştir. Bunun üzerinden vahdet ve ittihadın bozulması daha kötü bir sonuç bırakmıştır.

Kurân’da belirtilen hükümler çerçevesinde iman getiren herkes Müslümandır, İslâm dairesi içindedir. Mezhepsel taassuba takılmadan, Ehl-i Beyt ve Hz. Hüseyin sevgisi üzerinde ortak bir noktada buluşulabilir. Kerbelâ olayını, dinin bizzat aslına dâhil etmeden, birleştiricilik özelliği ile öne çıkartılmalı, ayrıştırıcı ve tefrikaya basamak yapılmamalıdır. Rivayetlere dayalı yanlışların ciddi

bilgi eksikliğinden kaynaklandığı bilinmelidir. Anlatımlar ve yazılanların bir kısmı gerçeklerle izah edilemeyecek bilgilerdir, Kaynakların abartılı ve yorumların, birbirini nakzeden durumda olduğu bilinen bir gerçektir. Bu bakımdan sıhhatli bir sonuca ulaşmak da oldukça güçtür. Hiçbir Müslüman bu olaydan dolayı sevinmemiş ve zulmü alkışlamamıştır. Kerbelâ olayı akıl ve ilim zaviyesinden ele alınmalı, anmaktan ziyade anlamaya çalışmak, müspet neticelerin zeminlerini oluşturmaktır.

Kerbelâ olayı, Sünnî ve Şîî ayırımı yapmaksızın bütün Müslümanları derinden üzen ve ağlatan bir olaydır, bu ve buna benzer olayları kutsallıktan arındırarak, çarpıtmadan doğruyu bilme ve anlama adına erdemli bir davranış sergileyerek bilhassa günümüz bu günkü Müslümanları birbirinden ayrılmalı, tefrikaya mahal vermeden, geçmişe takılmadan dinin prensipleri de ihlal edilmeden, Kur'an, Sünnet ve Ehl-i Beyt sevgisi üzerinde ittifak edilerek, yoapılacak olan eleştiri ve tepkileri de mecrasından ve dozundan taşmamak şartıyla objektif değerlendirmelerle tatminkâr bir sonuca varmak mümkün olmasa da makul diyaloglar oluşturmalıdır. Hz. Hüseyin ve ailesi ile birlikte arkadaşlarının şehit olmaları olayına mezhepsel bir algı üzerinden değil de Müslümanların ortak meselesi ve acısı şeklinde bakılmalıdır. Çünkü Ehl-i Beyt'e zulmedenler şimdi ahirette cezasını bi hakkın çekiyorlar. Bizim onlara hücum etmekle yardımımıza ihtiyaçları yoktur. Onlar, Kerbelâ ile muvakkat bir zaman diliminde bir azap ve zahmet mukabilinde yüksek derecelere ulaşmışlar ki aklımız bunu ihata etmiyor.

Alevî yazımı ve sözlü geleneğinde Kerbelâ olayı hüznün ile anılır. 10 Muharrem'de matem ve yas gelenek haline gelerek Hz. Hüseyin ve Ehl-i Beyt'e bağlılığın bir nişanesi olarak oruç tutulur. Bunun sonucu olarak da zaman içinde adet, gelenek ve icraatlar la İslam edebiyatında edebî bir kültür meydana gelmiştir. Taziyelerde Alevî şair ve edipler tarafından Maktelü'l-Hüseyin denilen mersiye icra edilir. Bu aynı zamanda Alevî inancının devam etmesi ve mezhep bütünlüğü açısından önemlidir.

Kerbela olayından sonra İslam Mezhepler Tarihi perspektifinden bakıldığı zaman bazı sonuçlar ortaya çıkmıştır. İslam tarihinde yaşanan bu elim olaydan sonra, imamet meselesi dinin aslına dahil edilmiş, bundan böyle Şia, imamet nazariyesini on iki imamlar üzerinden devam ettirerek siyasi ve dini boyutun iç içe girdiği dinsel bir kimlikle, hafızalarda sürekli canlı tutmuş, ayrıca olayı dini bir gelenek haline büründürerek farklı bir tezahür ile ayrışma argümanı olarak kullanmıştır.

Biz buraya kadar yazdıklarımızda, ne kimseyi övme veya yerme gayreti içinde olmadık, durumu anlama ve gözden geçirmeye gayret ettik. Alevî ve Sünnî ayrışması üzerinden Müslümanların ideolojik okuma, geleneksel ve yanlış bilgilerden ötürü birbirilerini dinledikleri ve anladıkları kanaatinde değilim. Bu gün İslâm dünyasında, her tarafın kan ve barutun koktuğu, Müslümanın eliyle Müslümanların katledildiği coğrafyamızda yeni Kerbelâ vakıalarının yaşanmaması için birlik ve beraberliğin oluşması bilincinin etkin kılınması gerekmektedir.

Hz. Hüseyin'in Kerbelâ ile anılması yanında ona ait diğer faziletli yönü olan İslam dinine olan bakışını, fedakârlık, kararlılık, yiğitlik, zulüm ve istibdada karşı cihat eden, erdemli bir şahsiyet olarak takdim edilerek örnek alınmalı. Allah'tan korkanlar için hazırlanan, genişliği yer ile gök kadar olan cennette bulunduğu inandığımız Hz. Hüseyin için her günü Aşura ve her günü Kerbela sloganıyla İslam'a göre üç gün olan taziye/yası kıyamete kadar devam ettirerek kama ve zincir darbeleriyle kendilerine eziyet verenlerin bu mantığını anlamak mümkün değil.

Hz. Hüseyin ile Yezîd (Emevîler) arasında meydana gelen mücadelenin mihverinin salt bir siyasî mücadeleden öte, din ile milliyet mücadelesi olduğunu telakki ederek, bunu Emevîlerin o günkü İslam Devletini Arap Milliyeti üzerine dayandırıp, dini gayreti, milli (Arap Milliyeti) gayretin önüne geçirerek zarar verdiklerini, Hz. Hüseyin ise; din bağına temel alıp haklı olarak mücadele ederek bunu hayatıyla ödediği şeklinde algılamak lazım.

İslamî hilafetin Ehl-i Beyt'in eliyle devam etmemesi onların bu işe layık olmadıklarından değil, aslında o necip ve yüce nesle dünyanın fani ve aldatici saltanatı münasip değildir. Onların asıl vazifesi Kur'an'ı muhafaza etmektir. Saltanat ise onlara bu vazifeyi unutturacaktı. Saltanat terk edildiği vakit, İslamiyet'e ve Kur'an'a daha yüksek derecede hizmet edilir.

KAYNAKÇA

- Ahmed b. Hanbel. (2008). *El-Müsned*. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Ahmed Emin. (1373/1954). *Yevmu'l-İslam*. Mısır: Müessesetü'l-Hanci.
- Algül, Hüseyin. (2010). *Çeşitli Yönleriyle Kerbelâ*. Sivas.
- Askalanî, A. b. A. (1995). *El-İsâbe fi Temyizi's-Sahabe*. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Avcı, C. (1998). "Hilâfet". İçinde *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C. 17). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Aycan, İ. (2001). *Saltanata Giden Yolda Muaviye Bin Ebi Süfyan*. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Aycan, İ. (2005a). Muâviye b. Ebû Süfyan. İçinde *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C. 30). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Aycan, İ. (2005b). Muğire b. Şu'be. İçinde *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C. 30). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Belâzurî, A. b. Y. b. C. b. D. (1996). *Ensâbü'l-esrâf*. Beyrut: Daru'l-Fikr.
- Buhârî, E. A. M. b. İ. b. İ. C. (1315). *Sahîh-Buhârî*. İstanbul: Dârü't-tıbâati'l-âmire.
- Demircan, A. (1996). *İslam Tarihinde İlk İktidar Mücadelesi*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Demircan, A. (2010). Ehl-i Sünnet Âlimlerinin Kerbelâ Olayına yaklaşımları. *marife*, (1).
- Dineverî, E. H. A. b. D. (1960). *Ahbârü't-tvâl*. Kahire.
- Ebû Nuaym, A. b. İ. İ. (1988). *Ma'rifetu's-Sahabe*. Medine: Mektebetü'd-Dâr.
- Ergin, A. Ş. (1995). "Ferezdak". İçinde *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C. 22). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Fığlalı, E. R. (1988). "Hüseyin". İçinde *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C. 18). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Fığlalı, E. R. (2009). "İslam Tarihinde Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin Dönemleri (Mezhepler Tarihi Açısından Bir Tedkik)". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 26(1).
- Halife b. Hayyat, E. A. eş-Şeybani. (1993/1414). *Tarihu Halife b. Hayyat*. Beyrut: Daru'l-Fikr.
- Hilmizâde, İ. R. (1326). *Hazret-i Hüseyin Radiyallahu Anh Vak'a-i Dilsüz Kerbelâ*. Dersaadet.
- İbn Abdürabbih. (1973). *El-Ikdü'l-Ferîd*. Kahire.
- İbn Kesir, E.-F. İ. İ. b. Ö. (1988). *El-Bidâye ve'n-nihaye*. Beyrut: Dâru İhyâu't-Turâsi'l-Arabî.
- İbn Kuteybe, E. M. b. M. (1990). *El-İmâme ve's-Siyâse*. Beyrut: Darü'l-Edva.
- İbn Sa'd, M. b. S. b. M. (2001). *Et-Tabâktü'l-Kebîr*. Mısır: Mektebetü'l-Hanci.
- İbnü'l-Esir, E.-H. İ. A. b. M. b. A. (2002/1422). *El-Kamil fi't-tarih*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife.
- Kalyubî, A. Ş. (1322). *Tuhfetu'r-Ragib fi Sîreti Cema'a min A'yani Ehli Beyti'l-Etâyib=Bugiyetu't-Talib fi tercemeti Tuhfetu'r-Ragib* (Mehmed Zihni Efendi, Çev.). Kostantiniye: Şems Matbaası.
- Nursi, S. (2001a). *Emirdağ Lahikası*. İstanbul: Yeni Asya Yayınları.
- Nursi, S. (2001b). *Lem'alar*. İstanbul: Yeni Asya Yayınları.
- Onat, H. (2007). "Kerbelâ'yı Doğru Okumak". *Akademik Ortaduğu*, 2(1).

-
- Sırma, İ. S. (2002). *Emeviler Dönemi*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Taberî, E. C. İ. C. M. b. C. b. Y. (1987). *Tarihü't-taberi: Tarihü'l-ümem ve'l-müluk*. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye.
- Tirmizî, E. İ. M. b. İ. b. S. es-Sülemi. (1998). *Sünenü't-Tirmizi*. Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî.
- Ya'kûbî, İ. V. A. b. İ. b. C. (1980). *Tarîhu'l-Ya'kûbî*. Beyrut: Daru't-Tıbaati ve'n-Neşr.
- Yıldız, H. D. (1988). "Abdullah b. Zübeyr b. Avvâm",. İçinde *Diyanet İslam Ansiklopedisi* (C. 1). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
- Zehebî, Ş. M. b. A. b. O. (1985/1405). *Siyeru a'lâmi'n-nübelâ*. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle.